

Qüestions CIDOB

23

GENER
2013

THINK TANKS La importància de ser pertinent

Francesc Badia, investigador sènior i gerent, CIDOB, entrevistat per Oleguer Sarsanedas

El 17 de gener de 2013, en dos actes públics a les seus del Banc Mundial a Washington DC i de les Nacions Unides a Nova York, va presentar-se el *Global Go To Think Tank Index* de 2012. Aquest informe, publicat pel Departament de Relacions Internacionals de la Universitat de Pennsylvania, és l'únic estudi reconegut internacionalment que avalua cada any el treball i l'impacte dels think tanks en el món. En la seva elaboració hi intervenen més de 1.950 investigadors, patrocinadors públics i privats i periodistes. En l'edició d'enguany, que analitza més de 6.600 centres de recerca arreu del món, CIDOB hi és reconegut com el think tank més influent del Sud d'Europa.

CIDOB ocupa el 18è lloc a la llista dels 75 millors think tanks d'Europa occidental, 35è en la categoria mundial (exclòs Estats Units) i el 64è a la llista dels 150 millors del món (inclòs Estats Units). Entra així a l'elit mundial dels think tanks.

Malgrat que els "instituts de polítiques" (com s'anomenaven originalment els think tanks) es remunten a l'Anglaterra del segle XIX, es considera generalment que la història dels think tanks comença el 1916 amb la fundació de la Brookings Institution a Washington DC. Durant una bona part del segle XX, la majoria d'instituts independents dedicats a la recerca i l'assessorament en qüestions de polítiques públiques es trobaven als Estats Units i, a molta distància, Canadà, Regne Unit i Europa occidental. "Think tank" és un terme que prové de la Segona Guerra Mundial: en argot bèl·lic americà, es referia a les sales on es discutien les estratègies. El final de la Guerra Freda va marcar l'inici d'una proliferació de think tanks arreu del món: dues tercers parts dels think tanks que existeixen avui al món es van establir després de 1970 i més de la meitat, a partir de 1980.

Francesc Badia defensa que aquest increment mundial dels think tanks durant les últimes dècades és perfectament lògic, ateses la creixent complexitat de la governança i l'acceleració dels processos de presa de decisions en un món globalitzat.

Per a què serveixen els think tanks?

Els think tanks són laboratoris d'idees que s'adrecen als actors i *stakeholders* de les polítiques públiques: governs, mitjans, societat civil, opinió pública. Els think tanks són organitzacions que duen a terme tasques de recerca i difusió relatives a qüestions de política social, estratègia política, economia, defensa, tecnologia, cultura. La seva missió és ajudar / influir en la formulació de polítiques públiques. La majoria no tenen ànim de lucre. Els subvencionen els governs, grups d'interès o empreses, o obtenen ingressos de consultories i estudis relacionats amb els seus projectes de recerca. Alguns think tanks estan vinculats a partits polítics, d'altres són temàtics (salut, medi ambient, relacions internacionals). Dins de cada categoria, alguns són més independents que d'altres en funció de la seva missió fundacional i el seu finançament. No s'han de confondre, d'altra banda, els think tanks amb les consultories i els *lobbies*: les empreses que es dediquen al *consulting* treballen en encàrrecs específics (estudis, informes) de clients (principalment, però no només, empreses), mentre que els *lobbies* defensen interessos particulars (normalment, d'un sector econòmic). Els think tanks competeixen en el mercat de les idees.

És a dir, dins l'economia del coneixement

Exactament. Allò que ha portat a la proliferació de think tanks i la seva presència pública actual és conseqüència de l'emergència de l'economia del coneixement i de la revolució de les tecnologies de la informació i la comunicació –que han accelerat els processos de globalització en posar en circulació, a gran velocitat, informació i idees, però també prejudicis i propaganda. La raó de fons del creixement dels think tanks és l'augment de la complexitat lligat a l'augment de la interdependència –que fa que els qui han de prendre decisions polítiques, els periodistes i el públic interessat en general demanin anàlisis de qualitat per a clarificar la confusió i ajudar en la presa de decisions. Juntament amb la construcció de les institucions de la UE, per exemple, han aparegut a Brussel·les un cert nombre de think tanks per a proporcionar idees i anàlisi als qui tenen la responsabilitat de formular les polítiques europees –perquè puguin prendre decisions més informades. Atès que les decisions que han de prendre són cada vegada més complexes i inter-relacionades, l'ús que fan dels think tanks ha crescut proporcionalment. Si finalment les institucions de la UE en fan cas o no, ja és una altra història.

Però la funció dels think tanks no es limita a la informació...

Els think tanks són especialment útils per a esmolar idees. Atès que les coses són complexes, cal sotmetre les idees a un procés de destil·lació i afilament perquè puguin ser eficaces. La construcció d'escenaris és una altra contribució especialment útil: en un món dominat pel curt termini (els cicles electorals, els mercats financers), calen eines per a prendre decisions tenint en compte el futur –calen escenaris de futur ben definits, per tal que les idees que es pensen ara siguin sostenibles en el temps i tinguin sentit a llarg termini. Una qüestió clau és que les decisions que es prenen per imperatius del curt termini no tinguin un impacte negatiu en els objectius a llarg termini. Les decisions tenen sempre conseqüències més enllà del curt termini: posem que els Estats Units i l'OTAN decideixen retirar-se d'Afganistan demà mateix, perquè l'agenda o la opinió pública els obliga a fer-ho. Si no prenen en consideració totes les conseqüències de la seva decisió, es pot perdre tot l'esforç esmerçat en l'operació –és a dir, si el resultat de la retirada és una guerra civil i l'accés al poder dels Talibans radicals, la "feinada" de dotze anys de guerra, 10.000 baixes i milers de milions de dòlars esmerçats no haurà servit de res. Per a prendre una decisió com aquesta, per tant, cal primer construir escenaris possibles, avaluar terminis i preveure el dia després (enfortir

les institucions, l'exèrcit, la societat civil, l'entorn geoestratègic, etc.). Aquesta és la importància de construir escenaris de futur: permet mantenir-se per sobre dels imperatius del dia a dia.

Parlem dels think tanks a Europa...

A Europa, els think tanks van aparèixer més tard que als Estats Units però avui, després d'un període de creixement accelerat durant els últims trenta anys, n'hi ha un nombre semblant (uns 2.000). La multiplicació d'actors en l'esfera pública (no només governs, sinó empreses i corporacions, ONGs, etc.) ha estimulat encara més la proliferació de think tanks a Europa. Pel que fa a Espanya, el nombre de think tanks (55) és encara relativament petit. La majoria es dediquen a les relacions internacionals –com arreu del món.

I això, per què?

Per diverses raons. Les relacions internacionals essent el camp en què hi ha una alta demanda potencial d'anàlisi que complementi la informació obtinguda a través dels instruments clàssics de la diplomàcia i el serveis d'informació estatals, els think tanks aporten valor afegit. La societat internacional és una entitat complexa que sovint requereix aproximacions complexes. La política és local, però els problemes són globals i els think tanks poden oferir vies alternatives i idees innovadores per a comprendre i respondre millor a qüestions complexes. Poden també oferir la necessària "neutralitat" i capacitat, com a òrgans experts independents, per a promoure iniciatives diplomàtiques de segona via (*second track diplomacy*) o afavorir estratègies *soft power* –accions que poders més durs podrien trobar moltes més dificultats per a dur a terme.

Com es financen els think tanks?

Clarament, les millors idees són una necessitat urgent en el context de crisi en el que ens trobem. Però també és un context en què s'està privatitzant la *res pública*, i això té conseqüències negatives tant per a la independència com per a la producció de continguts dels think tanks. Per a assegurar la independència dels think tanks, cal garantir un finançament bàsic (a estructura, no a projectes) i combinar-lo amb un finançament públic/privat de projectes i activitats i també, de manera creixent, amb recursos propis (venda de llibres, serveis, accés a continguts de pagament...). Però la crisi té també efectes positius: obliga les organitzacions a redimensionar-se i reestructurar-se, a diversificar les fonts de finançament –i, per tant, a treballar per la seva pertinència (per una raó molt simple: si allò que fan no és pertinent, el mercat –fins i tot el mercat de les idees– ho rebutjarà). Així, si l'objectiu és situar idees al centre del debat i influir en l'agenda, cal garantir que el producte que es lliura és de qualitat, pertinent i, cada vegada més, oportú. El think tank ideal marca l'agenda més que no pas la segueix. I ha de ser, evidentment, independent: cal ser independent per a tenir influència i redirigir polítiques que es consideren errònies o equivocades (les organitzacions no independents van més aviat de claca).

Sí, però el terme "independent", en el sector dels mitjans per exemple, s'ha devaluat molt...

Els mitjans de comunicació s'han tornat un negoci (en comptes d'un servei públic) i tenen finalitats lucratives. Un think tank ideal treballa per i en nom d'uns valors i no té objectius de negoci. Se suposa que treballa pel bé comú. Atès que el Quart Poder ha desistit de les seves funcions, arriba el Cinquè –per a contrapesar

i retroalimentar els altres quatre mitjançant idees per a millorar la governança i regenerar l'esfera pública.

Enguany CIDOB celebra el seu 40è aniversari. Recollint la notícia de la publicació de l'informe "Global Go to Think Tanks" que l'ha situat com el think tank més valorat d'Espanya, Carles A. Gasòliba, President de CIDOB, insistia que cal mirar cap el camí a seguir: "El gran repte és consolidar la posició i intentar millorar-la"...

CIDOB ha aconseguit construir un think tank competitiu, independent, connectat globalment –i formar part de l'elit mundial dels think tanks. Això, òbviament, és el resultat d'una feina de molts anys, de la fidelitat als valors de la societat civil de la que prové, i d'una preocupació constant per la qualitat, la pertinència i l'oportunitat. En el vast camp de les relacions internacionals, CIDOB ha estat sensible als canvis accelerats que s'han produït en el món, especialitzant-se en temes i qüestions potencialment pertinents allà on podia aportar valor afegit (el Mediterrani, la construcció europea, migracions i moviments humans, seguretat humana –entre d'altres). Ara que juga a primera divisió, el repte –com sempre– és continuar amunt i perseguir l'excel·lència –perquè en un mercat tan competitiu, tant aviat com et sents satisfet amb la posició que tens, la comences a perdre. Però una més gran visibilitat a nivell global vol dir que CIDOB ha de ser encara més exigent en termes de qualitat i excel·lència. Ara un error comporta moltes més conseqüències que anteriorment: quan surts del bosc, ets a camp obert i no et pots amagar. Estar més amunt en el ranking –i CIDOB està molt amunt– vol dir estar més temps sota la lupa.

Doncs, i ara què?

Des del meu punt de vista, la pròxima etapa serà molt positiva per a CIDOB. El lema "Les persones al centre de les relacions internacionals" aconsegueix captar perfectament la identitat de CIDOB, però ens cal anar més enllà. Aquest any s'elaborarà un nou pla estratègic basat en una doble estratègia: ser més presents localment –mantenint-nos a prop dels ciutadans– i ser més pertinents globalment –mantenint-nos a prop de l'agenda internacional i tenint sempre Europa com a referència. Una de les visions estratègiques que s'està considerant (com han fet d'altres) és imaginar el desenvolupament d'un think tank global.

És a dir?

Alguns think tanks han obert delegacions a diverses parts del món (el Carnegie Endowment for International Peace és l'exemple evident; el European Council on Foreign Relations ja va ser concebut des del començament com un think tank europeu, amb seu a algunes capitals dels estats membres de la UE). Això respon a la lògica següent: la construcció d'idees ja no és el camp vedat d'uns experts concrets; la globalització i la més gran complexitat fan que les idees hagin de construir-se a partir de coneixements compartits –és a dir, col·lectivament, mitjançant una xarxa mundial. Avui, si vols ser pertinent, o fas *networking*, t'ajuntes amb d'altres i comparteixes, o decideixes treballar en un projecte més ambiciós –com ara una aliança global de think tanks relacionats, situats en ciutats cosmopolites no necessàriament properes al poder de l'Estat, per tal de protegir la seva independència, la seva capacitat d'influència i (això és important) la competència per a pensar "out of the box" –tema lliure.

***The Economist* va definir els “bons think tanks” com aquelles organitzacions capaces de combinar “profunditat intel·lectual, influència política i instint mediàtic, amb un entorn agradable i un pessic d’excentricitat.” És una bona definició?**

Hi estic d’acord, sí.